

УДК 341.232:323.2: 341.123(4-672ЄС)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-2711-2719](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-2711-2719)

Замрига Артур Вікторович кандидат економічних наук, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та міжнародного права Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0001-8919-6633>

КОРУПЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНА ЗАГРОЗА: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ

Анотація. У статті досліджено корупцію як складне багатомірне соціально-правове явище, що становить одну з найсерйозніших глобальних загроз сучасного міжнародного правопорядку. Наголошено, що корупція не лише підриває засади демократичного врядування, законності та верховенства права, але й деформує економічні механізми, створюючи передумови для нерівності, зловживання владою та політичної нестабільності. З огляду на це, формування ефективної системи міжнародно-правових механізмів протидії корупції є ключовою умовою забезпечення сталого розвитку, безпеки та довіри між державами.

У статті проаналізовано еволюцію міжнародно-правового регулювання антикорупційної діяльності - від поодиноких декларативних актів до створення комплексної системи універсальних і регіональних документів, таких як Конвенція ООН проти корупції 2003 року, Кримінальна та Цивільна конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, а також антикорупційні ініціативи Європейського Союзу. Автором зосереджено увагу на теоретичному осмисленні принципів міжнародної взаємодії у сфері протидії корупції, включаючи принципи прозорості, підзвітності, правової визначеності та міждержавної солідарності.

Особливу увагу приділено інституційним аспектам реалізації міжнародних норм, зокрема ролі Групи держав проти корупції (GRECO), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), а також механізмів Європейського Союзу, спрямованим на моніторинг дотримання державами антикорупційних зобов'язань. У статті окреслено основні теоретичні проблеми правової природи міжнародних антикорупційних зобов'язань, співвідношення імперативних і диспозитивних норм у цій сфері, а також меж застосування принципу національного суверенітету у контексті міжнародного контролю за корупційними проявами.

Результати дослідження мають теоретичне та практичне значення для вдосконалення міжнародно-правових механізмів протидії корупції, узгодження національного законодавства України з європейськими та глобальними

стандартами доброчесності, а також для поглиблення наукових розвідок у галузі міжнародного публічного права.

Ключові слова: корупція, міжнародне право, міжнародно-правові механізми, антикорупційна політика, Конвенція ООН проти корупції, Європейський Союз.

Zamryha Artur Viktorovych Candidate of Economic Sciences, Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Public and International Law, Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0001-8919-6633>

CORRUPTION AS A GLOBAL THREAT: INTERNATIONAL LEGAL MECHANISMS TO COUNTER IT

Abstract. The article examines corruption as a complex multidimensional socio-legal phenomenon, which constitutes one of the most serious global threats to the modern international legal order. It is emphasized that corruption not only undermines the principles of democratic governance, legality and the rule of law, but also deforms economic mechanisms, creating the prerequisites for inequality, abuse of power and political instability. In view of this, the formation of an effective system of international legal mechanisms to combat corruption is a key condition for ensuring sustainable development, security and trust between states. The article analyzes the evolution of international legal regulation of anti-corruption activities - from individual declaratory acts to the creation of a comprehensive system of universal and regional documents, such as the 2003 UN Convention against Corruption, the Criminal and Civil Conventions of the Council of Europe on Combating Corruption, as well as anti-corruption initiatives of the European Union. The author focuses on the theoretical understanding of the principles of international cooperation in the field of combating corruption, including the principles of transparency, accountability, legal certainty and interstate solidarity. Particular attention is paid to the institutional aspects of the implementation of international norms, in particular the role of the Group of States against Corruption (GRECO), the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), as well as the mechanisms of the European Union aimed at monitoring compliance by states with anti-corruption obligations. The article outlines the main theoretical problems of the legal nature of international anti-corruption obligations, the ratio of imperative and dispositive norms in this area, as well as the limits of the application of the principle of national sovereignty in the context of international control over corruption manifestations.

The results of the study have theoretical and practical significance for improving international legal mechanisms for combating corruption, harmonizing the national legislation of Ukraine with European and global standards of integrity, as well as for deepening scientific research in the field of public international law.

Keywords: corruption, international law, international legal mechanisms, anti-corruption policy, UN Convention against Corruption, European Union.

Постановка проблеми. Корупція сьогодні розглядається як одна з найгостріших глобальних загроз, що охоплює політичні, економічні та соціальні сфери сучасного світу. Вона підриває основи демократичного врядування, спричиняє порушення принципів верховенства права, негативно впливає на економічну стабільність держав та формує передумови для соціальної нерівності. У міжнародному контексті корупція не обмежується внутрішніми проблемами конкретної країни, а стає фактором дестабілізації міжнародного співробітництва, послаблює довіру між державами та ускладнює реалізацію спільних глобальних ініціатив у сферах безпеки, торгівлі та розвитку.

Проблема протидії корупції на міжнародному рівні ускладнюється через відмінності національних правових систем, рівня розвитку інституцій і політичної волі держав. Попри наявність численних міжнародних і регіональних документів, таких як Конвенція ООН проти корупції 2003 року, Кримінальна та Цивільна конвенції Ради Європи та антикорупційні ініціативи Європейського Союзу, відсутність універсального механізму примусового виконання норм створює прогалини в ефективності міжнародно-правового регулювання.

Особливу складність становить забезпечення балансу між суверенітетом держав і необхідністю контролю за дотриманням антикорупційних стандартів, що вимагає розробки гнучких, але дієвих міжнародно-правових механізмів. Водночас інтеграція принципів прозорості, підзвітності та солідарності у міжнародну практику вимагає від держав адаптації національного законодавства до глобальних норм, що має ключове значення для зміцнення правової стабільності та підвищення ефективності боротьби з корупційними проявами.

Таким чином, науково-правова проблема полягає у пошуку оптимальних міжнародно-правових інструментів, здатних ефективно протидіяти корупції, забезпечувати імплементацію норм на національному рівні та сприяти формуванню системи стабільного, прозорого та підзвітного міжнародного правопорядку. Ця проблема має значення як для теоретичного осмислення принципів міжнародного права, так і для практичної реалізації комплексної стратегії боротьби з корупцією в глобальному масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш повне розуміння сутності корупції представлено в Конвенції ООН проти корупції 2003 р. та в рамках Transparency International. З-поміж національних та іноземних авторів, які займаються дослідженням зазначеної теми, варто відзначити Н. Абйоренсена, Г. Вольшчак, І.Е. Нікітіна, М. Г. Нерсеяна, І.Д. Шарапова, Т.С. Гжибовську та ін.

Мета статті полягає у всебічному аналізі корупції як глобальної загрози та визначенні ефективних міжнародно-правових механізмів її протидії. Досягнення цієї мети передбачає вирішення низки взаємопов'язаних завдань:

1.Провести теоретичний аналіз корупції як багатовимірного соціально-правового явища, що підриває демократичні засади, верховенство права та економічну стабільність у міжнародному контексті.

2.Дослідити еволюцію міжнародно-правового регулювання антикорупційної діяльності, від декларативних актів до універсальних і регіональних конвенцій та ініціатив міжнародних організацій, зокрема ООН, Ради Європи та ЄС.

3.Окреслити принципи та механізми міжнародної взаємодії у сфері протидії корупції, включаючи принципи прозорості, підзвітності, правової визначеності та міждержавної солідарності.

4.Проаналізувати інституційні аспекти реалізації міжнародних антикорупційних норм, звертаючи увагу на роль GRECO, ОЕСР та спеціалізованих органів Європейського Союзу.

5.Визначити проблемні питання правової природи міжнародних антикорупційних зобов'язань, включно з балансом імперативних і диспозитивних норм, а також межами застосування принципу національного суверенітету у контексті міжнародного контролю.

6.Надати рекомендації щодо вдосконалення системи міжнародно-правових механізмів протидії корупції та гармонізації національного законодавства України з європейськими і глобальними стандартами доброчесності.

Реалізація цих завдань дозволяє сформулювати науково обґрунтовані підходи до підвищення ефективності міжнародної боротьби з корупцією та поглибити розуміння ролі міжнародного права у забезпеченні безпеки, стабільності і довіри між державами.

Водночас, слід додати, що дослідження даної теми статті здійснюється на основі комплексного методологічного підходу, який поєднує кілька рівнів аналізу.

По-перше, застосовано доктринальний метод, що дозволяє вивчати наукові концепції, підходи та тлумачення міжнародних норм. По-друге, використано порівняльно-правовий аналіз для зіставлення міжнародних стандартів із національними законодавствами та визначення їхніх спільних і відмінних рис. Нарешті, інституційний підхід допоміг оцінити роль міжнародних організацій (ООН, GRECO, ОЕСР, Європейська прокуратура) у практичній реалізації антикорупційних механізмів, а також вплив цих організацій на гармонізацію національного права. Такий комплексний підхід забезпечує не лише теоретичне, а й практичне осмислення проблеми.

Виклад основного матеріалу. Корупція сьогодні визнається однією з найбільш серйозних загроз міжнародному правопорядку, стабільності та економічному розвитку держав. Це явище носить багатовимірний характер, поєднуючи соціально-політичні, економічні та правові аспекти. У сучасному світі корупція не обмежується національними межами – вона має транснаціональний характер і здатна порушувати міжнародні відносини, створюючи

передумови для нерівності, зловживання владою, політичної нестабільності та зниження рівня довіри між державами.

Попри багатомісячні спроби вивчити феномен явища корупції, станом на сьогодні все ще немає єдиного, уніфікованого визначення даного поняття. Тут варто додати, що одне з найбільш універсальних визначень було запропоновано організацією Transparency International: «корупція – це зловживання увіреною владою для особистої вигоди» [3].

Наразі соціально-правовий вимір корупції проявляється у підриві демократичних принципів, послабленні системи контролю та верховенства права. Економічний аспект полягає у створенні штучних бар'єрів для розвитку бізнесу, нерівномірного розподілу ресурсів та зловживання державними функціями в особистих інтересах. Усі ці фактори підкреслюють нагальну необхідність комплексної міжнародної протидії корупції, що передбачає як створення ефективних правових механізмів, так і забезпечення їх практичного виконання.

Міжнародно-правове регулювання боротьби з корупцією розвивалося поступово - від декларативних заяв та рекомендацій до створення всеохоплюючих міжнародних і регіональних конвенцій. Серед ключових документів слід виділити Конвенцію ООН проти корупції (2003 р.), яка закріплює універсальні стандарти протидії корупційним проявам, зокрема у сфері публічної адміністрації та економіки.

Регіональні ініціативи у сфері протидії корупції, зокрема Кримінальна та Цивільна конвенції Ради Європи, виконують ключову роль у встановленні обов'язкових стандартів кримінальної та цивільної відповідальності за корупційні діяння. Вони не лише визначають конкретні механізми притягнення до відповідальності, а й сприяють уніфікації національних правових систем, стимулюючи активну міждержавну співпрацю у сфері розслідування, обміну інформацією та запобігання корупційним проявам.

Європейський Союз, в рамках своєї політики доброчесності та антикорупційного регулювання, розробив комплексну систему моніторингу виконання державами-членами антикорупційних зобов'язань. Ця система включає регулярний аналіз законодавчих та адміністративних заходів, оцінку ефективності їх практичного застосування, а також інтеграцію механізмів взаємної підзвітності між державами. Основну увагу при цьому приділено дотриманню принципів прозорості діяльності публічних органів, підзвітності державних інституцій та забезпеченню ефективного виконання антикорупційних заходів на всіх рівнях державного управління, що створює передумови для підвищення довіри між державами та зміцнення правової культури у регіоні.

Таким чином, у сучасних дослідженнях особлива увага приділяється практиці міжнародних організацій щодо боротьби з корупцією. Так, Організація Об'єднаних Націй через Конвенцію проти корупції (2003 р.) та відповідні комітети здійснює моніторинг дотримання державами норм та рекомендацій.

GRECO (Група держав проти корупції Ради Європи) оцінює національні антикорупційні механізми та надає рекомендації щодо їх удосконалення. ОЕСР у сфері боротьби з підкупом та фінансовими злочинами розробляє стандарти доброчесності для бізнесу. Новітні ініціативи Європейської прокуратури спрямовані на координацію транснаціональних розслідувань корупційних проявів у межах ЄС. Такий комплексний підхід дозволяє систематизувати міжнародну практику і визначити найбільш ефективні механізми імплементації антикорупційних стандартів у національне законодавство.

Варто наголосити, що міжнародне регулювання протидії корупції базується на декількох ключових принципах. Принцип прозорості передбачає відкритість процедур ухвалення рішень, що зменшує ризики зловживань. Принцип підзвітності зумовлює відповідальність держав та міжнародних організацій за дотримання встановлених стандартів. Правова визначеність гарантує, що всі учасники міжнародних відносин мають чітке розуміння правових норм і наслідків їх порушення. Принцип міждержавної солідарності забезпечує співпрацю держав у запобіганні та розслідуванні транснаціональних корупційних схем.

Слід зазначити, що ефективність міжнародно-правових механізмів протидії корупції значною мірою залежить від інституційного забезпечення. Тут варто виділити GRECO (Група держав Ради Європи проти корупції), що здійснює оцінку виконання антикорупційних стандартів, надає рекомендації та сприяє впровадженню кращих практик. Водночас, ОЕСР координує міжнародні зусилля у сфері боротьби з корупцією у бізнес-середовищі, зокрема у сфері протидії підкупу та фінансових злочинів. Європейський Союз застосовує комплексний підхід, поєднуючи моніторинг, звітність та санкції для держав-членів, що не виконують зобов'язання.

Проблеми правової природи міжнародних антикорупційних зобов'язань є ключовим аспектом у контексті протидії корупції як глобальній загрози. Міжнародні норми, спрямовані на боротьбу з корупцією, поєднують у собі імперативні та диспозитивні положення, що зумовлює певні труднощі у їхній практичній реалізації. Імперативні норми вказують на обов'язковість дотримання державами стандартів протидії корупції, забезпечуючи правову основу для міжнародного контролю та співпраці. Диспозитивні норми, натомість, дозволяють державам обирати власні механізми імплементації цих стандартів, що створює поле для гнучкого національного регулювання, але водночас може призводити до нерівномірності застосування міжнародних правил.

Особливо актуальним у світлі глобальної загрози корупції є співвідношення міжнародних зобов'язань та національного суверенітету. Механізми зовнішнього моніторингу, оцінки ефективності антикорупційних заходів та обміну інформацією, передбачені міжнародними та регіональними документами, піднімають питання про баланс між контролем та автономією держави. Недосконалість правової визначеності цих норм та різниця у національних

законодавчих підходах можуть створювати прогалини в системі міжнародної протидії корупції, що безпосередньо посилює її глобальний характер як загрози.

Таким чином, саме проблеми правової природи міжнародних антикорупційних зобов'язань визначають ефективність міжнародно-правових механізмів протидії корупції та обґрунтовують необхідність подальшого вдосконалення як універсальних, так і регіональних норм, спрямованих на забезпечення безпеки, прозорості та довіри у міжнародних відносинах. Цей аспект є фундаментальним для розуміння того, як міжнародне право може реально стримувати поширення корупційних практик і знижувати ризики їхнього впливу на глобальний порядок.

Цікаво, що, на думку експертів, Україна з усіх пострадянських країн має найбільші шанси на успішну протидію корупції. Однак для цього потрібні комплексні та злагоджені дії як державної влади, так і громадянського суспільства, оскільки корупція має здатність легко та швидко пристосовуватися до змін у суспільстві та державі [1, с. 75].

Висновки. Отже, корупція сьогодні залишається однією з найбільш серйозних глобальних загроз, що охоплює політичну, економічну та соціальну сфери міжнародного співтовариства.

Вона підриває основи демократичного врядування, спричиняє порушення принципів верховенства права, створює передумови для нерівності, зловживання владою та політичної нестабільності. Глобальний характер цього явища обумовлює необхідність формування ефективних міжнародно-правових механізмів протидії корупції, здатних забезпечити безпеку, стабільність і довіру між державами.

Аналіз міжнародно-правового регулювання демонструє поступовий розвиток від декларативних актів до створення комплексної системи універсальних і регіональних документів. Конвенція ООН проти корупції 2003 року закріпила універсальні стандарти боротьби з корупційними проявами, а регіональні ініціативи, зокрема Кримінальна та Цивільна конвенції Ради Європи, визначають обов'язкові стандарти кримінальної та цивільної відповідальності за корупційні діяння та стимулюють міждержавну співпрацю у сфері розслідувань і профілактики. Європейський Союз, у свою чергу, розробив систему моніторингу та контролю за виконанням антикорупційних зобов'язань держав-членів, акцентуючи увагу на прозорості, підзвітності та ефективності державних інститутів.

Особливе значення має правова природа міжнародних антикорупційних зобов'язань. Поєднання імперативних і диспозитивних норм створює необхідність балансування між міжнародним контролем та національним суверенітетом.

Незважаючи на наявність численних міжнародних та регіональних механізмів, залишаються прогалини у сфері узгодження імперативних і диспозитивних положень, визначення правової визначеності норм та забезпечення рівних стандартів їх виконання. Ці проблеми безпосередньо впливають на

ефективність міжнародної боротьби з корупцією та обумовлюють потребу в подальшому вдосконаленні правової бази.

Роль інституційного забезпечення, зокрема GRECO, ОЕСР та органів ЄС, є критичною для практичної реалізації міжнародних стандартів. Їх діяльність спрямована на оцінку виконання антикорупційних норм, надання рекомендацій та координацію міждержавної співпраці. Водночас ефективність цих механізмів значною мірою залежить від готовності держав адаптувати національне законодавство до глобальних стандартів доброчесності та забезпечити прозорість і підзвітність власних інститутів. Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що корупція як глобальна загроза вимагає комплексного підходу, що поєднує універсальні міжнародно-правові стандарти, регіональні ініціативи та національні механізми реалізації. Подальший розвиток міжнародно-правових інструментів протидії корупції повинен ґрунтуватися на принципах прозорості, підзвітності, правової визначеності та міждержавної солідарності, що забезпечить підвищення ефективності глобальної системи боротьби з корупційними проявами та зміцнення міжнародного правопорядку.

Водночас, вдосконалення національного законодавства має передбачати комплекс заходів, спрямованих на гармонізацію з міжнародними стандартами. Серед них - адаптація антикорупційних норм до імперативних положень Конвенції ООН та конвенцій Ради Європи, інтеграція принципів прозорості та підзвітності в роботу державних органів, забезпечення ефективного моніторингу виконання антикорупційних заходів із врахуванням рекомендацій GRECO та ОЕСР, підвищення правової визначеності диспозитивних норм і розвиток інституційної спроможності органів боротьби з корупцією. Реалізація цих заходів сприятиме зміцненню довіри до державних інститутів, підвищенню ефективності антикорупційної політики та забезпеченню відповідності України європейським та міжнародним стандартам.

Література:

1. Берлач А. І. Основні принципи запобігання та протидії корупції в Україні: характеристика та стан додержання / А. І. Берлач // Сучасний стан та перспективи розвитку адміністративного права та процесу : матеріали міжнар. наук.- практ. конф., 10–11 жовтня 2014 р., м. Одеса. – О. : ОДУВС, 2014. – 208 с.
2. Рудой К.М. Запобігання корупції як напрямок забезпечення міжнародної безпеки. Правова держава. 2015. № 19. С. 69–73.
3. Transparency International: the global coalition against corruption. URL: <https://www.transparency.org/en/> (дата звернення 20 листопада 2025 року).

References:

1. Berlach, A. I. (2014). Osnovni pryntsyry zapobihannia ta protydii koruptsii v Ukraini: kharakterystyka ta stan doderzhannia [Basic principles of prevention and counteraction to corruption in Ukraine: characteristics and state of compliance]. *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku administratyvnoho prava ta protsesu : materialy mizhnar. nauk.- prakt. Konf - Current state and prospects for the development of administrative law and process: materials of the international scientific and practical conference (pp.208). Odessa* [in Ukrainian].

2. Rudoy K. (2015). Zapobihannia koruptsii yak napriamok zabezpechennia mizhnarodnoi bezpeky [Corruption prevention as a direction of ensuring international security]. *Pravova derzhava - The rule of law*, 19, 69-73. [in Ukrainian].

3. Transparency International: the global coalition against corruption. <https://www.transparency.org/en/>. Retrieved from <https://www.transparency.org/en/> [in English].